

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. Каразіна

М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет

ЄВРОПЕЙСЬКА ТЕОРЕТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ XX-XXI СТОЛІТТЯ

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

2-ге вид., випр. та доп.

Харків – 2013

УДК 316(075.8)
ББК 60.5я73
К 90

Рецензенти:

Головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України, доктор філософських наук, професор **А. О. Ручка**;
доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» **Є. А. Подольська**;
доктор соціологічних наук, професор кафедри міжнародної економіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна **Ю. О. Чернецький**.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист 14/18-Г-2057 від 19.09.2008 р.)*

В пособии рассматриваются теоретические построения не только социологической классики, а и такие, которые впервые предлагаются широкой аудитории студентов-социологов. Авторы широко используют структурно-логические схемы и таблицы, предлагают вопросы для самоконтроля.

Для студентов-социологов и аспирантов.

Култаєва М. Д., Навроцький О. І., Шеремет І. І.

К 90 Європейська теоретична соціологія ХХ-ХХІ століття : навчальний посібник / М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. – 2-ге вид., випр. та доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 372 с.

ISBN 978-966-623-998-6

У посібнику розглядаються теоретичні побудови не тільки соціологічної класики, а й такі, що вперше пропонуються широкій аудиторії студентів-соціологів. Автори широко застосовують структурно-логічні схеми і таблиці, пропонують питання для самоконтролю.

Для студентів-соціологів і аспірантів.

**УДК 316(075.8)
ББК 60.5я73**

ISBN978-966-623-538-4 (1-ше вид.) © Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013

© М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький,
І. І. Шеремет, 2013

© Дизайн і верстка І. М. Дончик, 2013

ПЕРЕДМОВА ДО ДРУГОГО ВИДАННЯ

У другому виданні посібника автори намагались урахувати побажання рецензентів і студентів, які ним користувались. На прохання останніх у посібнику з'явилась ще одна структурна одиниця – додаток, до якого увійшли теми, які торкаються раннього етапу становлення соціології як науки. Оскільки позитивістська лінія еволюції сучасної соціологічної думки широко представлена у різних розділах посібника до «Додатку» було внесено теми: «К. Маркс і його внесок до розбудови соціології» і «Соціологічні погляди Г. Тарда».

Основний зміст посібника доповнено новими персоналіями (З. Кракауер, В. Бенямін, А. Гоннет, Г. Вільке і Р. Штіхве), що сприятиме розширенню уявлень про тенденції розвитку європейської соціологічної думки у ХХ і ХХІ ст.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА ДО ДРУГОГО ВИДАННЯ	3
ВСТУП	4
ТЕМА 1. ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЗИТИВІСТСЬКОЇ СОЦІОЛОГІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧЧЯ	11
1. Соціологія Е. Дюркгейма: ствердження принципу соціологізму	11
2. Соціологічна концепція Парето: логіко-експериментальний поворот позитивістської парадигми	22
ТЕМА 2. ФОРМАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ	36
1. Фердінанд Тьонніс: Від чистої соціології до пояснення тенденцій сучасного суспільного розвитку	36
2. Георг Зіммель: Теоретичні можливості і практичні перспективи формальної соціології	42
3. Леопольд фон Візе: Соціологія як учення про відносини і соціальні процеси	52
ТЕМА 3. ФЕНОМЕНОЛОГІЧНА СОЦІОЛОГІЯ	56
1. Феноменологічна методологія та можливості її застосування у соціальних науках	56
2. Соціологія знання Макса Шелера: досвід випробування феноменологічної методології на терені соціології знання	58
3. Феноменологічна соціологія Альфреда Шютца	64
4. Трансформації феноменологічної соціології: Т. Лукман	68

5. Внесок феноменології до розробки методології якісного дослідження	72
ТЕМА 4. СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕРПРЕТАТИВНОЇ ПАРАДИГМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТЕОРЕТИЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ	76
1. Макс Вебер: Теоретичне обґрунтування розуміючої соціології	77
2. Соціологія культури Альфреда Вебера	87
3. Культура і суспільство в соціології Ганса Фрайера	89
4. Карл Мангайм: Від соціології культури до соціології науки	93
5. Теодор Гайгер: Соціальне розшарування індустріального суспільства й менталітет	99
ТЕМА 5. СОЦІАЛЬНА АНТРОПОЛОГІЯ	104
1. Теоретичні засади і витоки німецької соціальної антропології	105
2. Антропологічне обґрунтування інституцій та дії у соціологічній теорії Арнольда Гелена	107
3. Соціокультурна антропологія Гельмута Плеснера	109
4. Соціальна антропологія Гайнріха Попітца	113
5. Теоретичні засади французької антропології. Структурна антропологія Клода Леві-Строса	117
6. Політична антропологія Жана Баландьє	119
7. Британська школа соціальної антропології. Е. Вестермарк, А. Р. Редкліф-Браун, Б. Малиновський	121
ТЕМА 6. ФРАНКФУРТСЬКА ШКОЛА ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ	134
1. Інститут соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні, його роль у розвитку німецької соціології	134
2. «Критична» теорія суспільства М. Горкгаймера: розробка но- вої дослідницької стратегії Франкфуртської школи	136
3. Зігфрід Кракауер. Феноменологічний аналіз прихованих світів	138
4. Вальтер Беньямін: соціологічні розвідки на теренах мистецтва	142
5. Діяльність Е. Фромма в еміграції (США). Фрейд-марксизм ..	146
6. Фашизм і антисемітизм як предмет соціологічних досліджень	152
7. Франкфуртська школа у другій половині ХХ ст. Ю. Габермас: комунікативний поворот у соціології	156

8. Соціально-філософські дослідження Акселя Гоннета та їх соціологічні імплікації	163	3. Постмодерні інтерпретації патріархального суспільства	288
ТЕМА 7. ПОСТПОЗИТИВІСТСЬКА ОРІЄНТАЦІЯ У СУЧАСНІЙ ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СОЦІОЛОГІЇ	171	4. Гендерний розподіл праці	290
1. Критичний раціоналізм Карла Поппера як методологічна програма оновлення соціальних досліджень	171	ТЕМА 11. СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ПІЗНЬОГО КАПІТАЛІЗМУ І ЙОГО КРИЗА	293
2. Суперечка з позитивізмом – важливий етап еволюції німецької соціології в другій половині XX ст.	174	1. Ренесанс марксизму у західноєвропейській соціології у другій половині XX ст.	293
3. Пояснююча соціологія Гартмута Ессера: досвід побудови інтегральної соціологічної теорії	179	2. К. Оффе про структурні проблеми і кризи пізнього капіталізму: розбудова дослідницької парадигми Габермаса ..	295
ТЕМА 8. ПОЄДНАННЯ МАКРО- І МІКРОСОЦІОЛОГІЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СОЦІОЛОГІЧНІЙ ДУМЦІ	189	3. Пошуки альтернатив постмарксизму: теорія криз К.-Д. Оппа	299
1. Соціологія цивілізаційного процесу Норберта Еліаса (соціологія фігурацій)	189	4. Теорія модерного суспільства Р. Мюнха	302
2. Соціологія рефлексивної модернізації Ульріха Бека	201	5. Емансипаторська соціологія З. Баумана: обґрунтування постмодерної перспективи	305
3. Соціологія фігурацій Ентоні Гідденса	207	ТЕМА 12. ФРАНЦУЗЬКА ПОСТМОДЕРНА СОЦІОЛОГІЯ. ДЮРКГЕЙМІВСЬКИЙ НАПРЯМ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ПОСТМОДЕРНІЙ СОЦІОЛОГІЇ	312
4. Теорія соціальних систем Нікласа Лумана	224	1. Становлення і особливості постмодерної соціології	312
5. Послідовники теорії самореферентних соціальних систем Н. Лумана	238	2. Колеж де соціології – одна з найбільш значних інституцій французької постмодерної соціології	316
ТЕМА 9. СОЦІАЛЬНА І КУЛЬТУРНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ У ТЕОРЕТИЧНИХ ПОБУДОВАХ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ	248	3. Соціоантропологія гри Р. Кайюа	319
1. Ральф Дарендорф: соціологія конфлікту як нормативна теорія сучасного лібералізму	248	4. Біоантропосоціологія Е. Морена	322
2. Молодь: соціальна нерівність в антропологічній соціології Гельмута Шельські	254	5. М. Маффесолі про становлення нових спільнот у постсучасності	325
3. Соціологія символічних форм П'єра Бурдьйо	258	ТЕМА 13. ПОСТСТРУКТУРАЛІСТСЬКИЙ НАПРЯМ ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ СОЦІОЛОГІЇ	329
4. Ален Турен: соціологія програмованого суспільства та постіндустріальна трансформація конфліктів	270	1. Постструктуралістська соціологія М. Фуко	329
ТЕМА 10. ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ТЕОРЕТИЧНІЙ СОЦІОЛОГІЇ	282	2. Постмодерна макроскопічна соціологія Ж. Бодрійара	338
1. Гендерні дослідження у соціології: тематичне коло і основні проблеми	282	3. Акторо-мережева теорія Б. Латура	345
2. Концепція подвійного осуспільнення жінок. Емансипаторський аспект гендерної проблематики	284	ДОДАТКИ	349
		Карл Маркс і його внесок у розбудову соціології	349
		Соціологічні погляди Г. Тарда	361